

УКРАЇНА

(19) UA (11) 55345 (13) U
(51) МПК (2009)
C04B 35/00МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІОПИС
ДО ПАТЕНТУ
НА КОРИСНУ МОДЕЛЬвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СПОСІБ ВИГОТОВЛЕННЯ НІТРИДКРЕМНІЄВОЇ КЕРАМІКИ

1

(21) u201006974

(22) 07.06.2010

(24) 10.12.2010

(46) 10.12.2010, Бюл.№ 23, 2010 р.

(72) СЕМЧЕНКО ГАЛИНА ДМИТРІВНА, СТАРО-
ЛАТ ОЛЕНА ЄВГЕНІВНА(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"(57) Спосіб виготовлення нітридкремнієвої керамі-
ки, що включає виготовлення суміші Si_3N_4 напов-
нювача з добавками Al_2O_3 та Y_2O_3 , змішування із

2

самотвердіючим зв'язуючим, виготовлення із маси виробів і їх випал при зазначеній температурі, який відрізняється тим, що як самотвердіюче зв'язуюче використовують гідролізат елементоорганічної речовини або етилсилікату, гідроліз яких проводять кількістю води, більшою за стехіометричну, в присутності каталізатору гідролізу HNO_3 , а вироби виготовляють методом лиття тиксотропних мас, а потім піддають гідростатичному обтисненню при кімнатній температурі і випалу при температурі $1450-1670^\circ\text{C}$ в середовищі азоту або аргону.

Корисна модель, що пропонується, відноситься до області кераміки, а саме, до виготовлення сучасної конструкційної кераміки і виробів складної конфігурації із порошку Si_3N_4 , які можна рекомендувати в машинобудуванні та хімічній промисловості.

Близьким за технічною суттю є спосіб виготовлення кераміки із Si_3N_4 [1], який включає перемішування порошку Si_3N_4 з розміром зерна $1,2\text{ мкм}$ з добавками Y_2O_3 та Al_2O_3 відповідно розміром $0,7\text{ мкм}$ та $0,3\text{ мкм}$ і шпінеллю $(\text{AlH})_z\text{Al}_2\text{O}_3)_y$, де $x=y=1$, а потім з альгінатом Na та зв'язуючим, суспензію заливають у форми, сушать, а потім випалюють спочатку у середовищі азоту при 500°C , а потім 2 години при температурі 1780°C .

Недоліком аналога є використання в складі компоненту, що включає Na , та шпінелі $(\text{AlH})_z\text{Al}_2\text{O}_3)_y$, що важко отримувати, введення яких не дає змоги одержувати литі матеріали із Si_3N_4 з високим значенням міцності.

Найбільш близьким за технічною суттю та використанням є спосіб формування виробів на основі Si_3N_4 , що включає додавання до основного компоненту добавок Al_2O_3 та Y_2O_3 , виготовлення шлікеру з цієї суміші та самотвердіючого зв'язуючого із МЦ, води та спирту, виготовлення виробів методом екструзії і випалу при температурі 1800°C 2 години [2].

Цей спосіб включає елементи звичайної керамічної технології, а саме, виготовлення із суміші наповнювача з добавками брикетів при високому тиску (200 МПа), подрібнення їх в кульовому млині,

що підвищує енерговитрати при виготовленні виробів, а використання методу екструзії не дає можливості виготовляти вироби складної конфігурації, в тому числі з високою міцністю.

Задача корисної моделі полягає в тому, щоб забезпечити виготовлення виробів складної конфігурації із Si_3N_4 при менших витратах електроенергії, забезпечуючи високі показники міцності.

Технічний ефект забезпечується тим, що в рішенні, яке пропонується і включає виготовлення суміші Si_3N_4 наповнювача с добавками Al_2O_3 та Y_2O_3 , змішування із самотвердіючим зв'язуючим, виготовлення із маси виробів і їх випал при зазначеній температурі, і відрізняється тим, що в якості самотвердіючого зв'язуючого використовують гідролізат елементоорганічної речовини (ЕОР) або етилсилікату, гідроліз яких проводять кількістю води, більшою за стехіометричну, в присутності каталізатору гідролізу HNO_3 , а вироби виготовляють методом лиття тиксотропних мас, а потім піддають гідростатичному обтисненню при кімнатній температурі і випалу при температурі $1450-1670^\circ\text{C}$ в середовищі азоту або аргону.

Позитивний результат забезпечується тим, що при використанні самотвердіючого зв'язуючого з гідролізованої елементоорганічної речовини або етилсилікату високою кількістю води з каталізатором гідролізу HNO_3 утворюється просторова гелева кластерна структура, яка скріплює зерна Si_3N_4 наповнювача з добавками, з одного боку, з другого, завдяки невеликій в'язкості зв'язуючого проникає в дефекти структури наповнювача, що приму-

UA (19) 55345 (13) U

шує масу при твердінні одержувати значну міцність. Використання ГСО литих зразків, в тому числі великорозмірних, значно ущільнює масу, знижуючи її пористість до 0,5-5%; утворюючи шарові пори, що рівномірно розподілені в нітридкремнієвій матриці, які становляться нанореакторами для синтезу нанорозмірних нитковидних кристалів β -SiC та α -Si₃N₄, разом із їх наночастинками у вигляді шарів, що заповнюють об'єм пор, знижуючи тим самим поруватість виробу майже до нуля і підвищуючи щільність матеріалу до теоретичної. Самоармування керамічної Si₃N₄ матриці нанорозмірними частинами та нановолокнами β -SiC та α -Si₃N₄ підвищує міцність та тріщиностійкість нітридкремнієвого матеріалу.

Використання запропонованої корисної моделі «Спосіб виготовлення нітридкремнієвої кераміки», що включає виготовлення суміші Si₃N₄ наповнювача з добавками Al₂O₃ та Y₂O₃, змішування із самотвердіючим зв'язуючим, виготовлення із маси виробів та їх випал при зазначеній температурі, і відрізняється тим, що в якості самотвердіючого зв'язуючого використовують гідролізат елементоорганічної речовини або етилсилікату, гідроліз яких проводять кількістю води, більшою за стехіометричну, в присутності каталізатору гідролізу HNO₃, а виробу виготовляють методом лиття тиксотропних мас, а потім піддають гідростатичному обтис-

ненню (ГСО) при кімнатній температурі і випалу при температурі 1450-1670°C в середовищі азоту або аргону, дає можливість одержувати методом лиття виробу складної конфігурації із Si₃N₄ з високими показниками міцності та K_{1C}.

Спосіб виготовлення нітридкремнієвої кераміки, що заявляється, представлено в таблиці.

Як видно із таблиці, запропонований спосіб виготовлення Si₃N₄ кераміки забезпечує створення щільної структури нітридкремнієвої матриці, самоармованої нанорозмірними частинками та нановолокнами β -SiC та α -Si₃N₄. Саме використання в якості самотвердіючого зв'язуючого гідролізату елементоорганічної речовини або етилсилікату з каталізатором HNO₃ забезпечує після гідростатичного обтиснення утворення нанореакторів у вигляді рівномірно розподілених в нітридкремнієвій матриці поодиноких шарових пор, в яких синтезуються нанорозмірні новоутворення у вигляді β -SiC та α -Si₃N₄. Запропонований спосіб забезпечує самоармування Si₃N₄ матриці нитковидними кристалами та наночастинками β -SiC та α -Si₃N₄, що підвищує значно міцність матеріалу та його тріщиностійкість.

Найкращі показники одержано при використанні параметрів виробу Si₃N₄ кераміки, що вказано в прикладі 2.

Таблиця

Спосіб виготовлення нітридкремнієвої кераміки

Найменування показників	Параметри					
	поза межні	1	2	3	поза межні	Прототипи
Вихідні компоненти:						
Si ₃ N ₄	+	+	+	+	+	+
Y ₂ O ₃	+	+	+	+	+	+
Al ₂ O ₃	+	+	+	+	+	+
Зв'язуюче:						
МЦ+вода+спирт	-	-	-	-	-	+
Гідролізат ЕОР з HNO ₃	+	-	+	-	+	-
гідролізат ЕТС з HNO ₃	+	+	-	+	-	-
Виготовлення суспензії	+	+	+	+	+	-
Виготовлення виробів:						
Метод екструзії	-	-	-	-	-	+
Метод лиття тиксотропних мас	+	+	+	+	+	-
ГСО	+	+	+	+	+	-
Випал, °C	1400	1580	1450	1670	1700	1800
Середовище	аргон	азот	аргон	азот	азот	азот
Міцність при вигині, МПа	525	550	580	570	550	400
K _{1C} , МПа·м ^{0,5}	4,7	5,4	5,8	5,7	4,9	4,4

Приклад 2.

Вихідні компоненти Si₃N₄, Al₂O₃ та Y₂O₃, перемішують, додають до суміші зв'язуюче у вигляді гідролізату елементоорганічної речовини, масу перемішують і заливають в розбірні металеві форми на вібростолі, після затвердіння на повітрі зразки сушать, а потім обробляють ГСО і випалюють при температурі 1450°C. Міцність при вигині досягає 580МПа, K_{1C} - 5,8МПа·м^{0,5}. Поза межні характеристики виробу знижують фізико-механічні

характеристики виробів та K_{1C}. Випал при нижчих температурах забезпечує економію енергоресурсів.

Запропонований спосіб можна рекомендувати для виготовлення різноманітних виробів із Si₃N₄ складної конфігурації, в тому числі помольних куль, великогабаритних виробів тощо.

Зазначений спосіб синтезу тріщиностійкої Si₃N₄ кераміки невідомий із джерел вітчизняної та іноземної інформації, встановлено авторами впе-

рше, що свідчить про відповідальність заявленого рішення критеріям новизни.

В порівнянні з відомими рішеннями запропонована корисна модель має такі переваги:

- забезпечує високі показники міцності;
- підвищує тріщиностійкість Si_3N_4 матеріалу;
- забезпечує самоармування Si_3N_4 матриці наноутвореннями;
- забезпечує виготовлення виробів будь-якої конфігурації;
- зменшує енерговитрати на виготовлення виробів;
- постачальником необхідних компонентів для синтезу наноутворень $\beta\text{-SiC}$ та $\alpha\text{-Si}_3\text{N}_4$ є самотвердіюче зв'язуюче;

- використання ГСО створює нанореактори в матрицях самотвердіючого матеріалу для синтезу нановолокон.

Джерела інформації:

1. Патент 4693857 США. Спосіб одержання виробів із спеченою Si_3N_4 . МПК C04B33/32. Заявл. 26.03.85. Опубл. 15.09.87.

2. Belossi A., Galassi C., Roncart E. Різні способи формування при виробництві виробів на основі Si_3N_4 // Sci. Ceram., 14 Proc. 14th Int.Conf., Canterburg, Sept 7-9th 1987, Stoke-on-Trent, 1988. – С.151-156.